

המכון לחקר הקיבוץ והרעיון השיתופי

מידעון המכון לחקר הקיבוץ פברואר 2022

דור מחדש ויוצר איננו זורק אל גל האשפה את ירושת הדורות. הוא בוחן ובודק, מרחיק ומקרב, ויש שהוא נאחז במסורת הקיימת ומוסיף עליה.

ברל כנלסון

דבר המערכת

הנושאים המרכזים שמידעון פברואר עוסק בהם, הוא תחום הסקרים, הכוללים את סיכום סקר הקורונה לשנת 2021, סיכום סקר בקיבוצים השיתופיים לשנת 2021, והערות חשובות של דני זמיר לסקר דעת הקהל שפורסם בשנת 2021.

כמו גם מחקרים ופעילות שאנו מתכננים לשנת 2022.

אנו מזמינים אתכם להיות איתנו בקשר ולהציע רעיונות והצעות כדי לשפר את הידיעון.

בברכה: חנה גולדמברג, אליאט אורחן וד"ר דורון נדיב.

סיכום סקר קורונה בקיבוץ 2021 - פרופ' מיכל פלגי ואליאט אורחן

הממצאים המובאים להלן הם תוצאות הסקר השני על עמדות החברים ותושבים בנושאים הקשורים לקורונה שנערך על ידי צוות המכון לחקר הקיבוץ והרעיון

השיתופי באוניברסיטת חיפה בתחילת 2021. השאלות היו זהות לאלו שנשאלו בסקר הראשון שנערך באוגוסט 2020.

נבדקו שני נושאים הקשורים לקורונה: 1. תפקודן של המערכות הפנים קיבוציות והחוץ קיבוציות בעת הקורונה; 2. תחושת החוסן הקהילתי של הקיבוץ בעת המגפה. על הסקר השיבו 2040 איש ואישה מ-177 קיבוצים.

א. תפקוד המערכת הפנים קיבוצית ומוסדות נותני השירות: הערכה הרבה ביותר של

כ-80% מהמשיבים, ניתנה לצוות החירום הקיבוצי שתפקידו בעת הקורונה היו מרכזיים. כ-66% מהמשיבים סבורים שתפקודן של המזכירות/ההנהלה וכן של ההנהלה החברתית גבוה וכ-55% שתפקוד ההנהלה הכלכלית טוב.

מערכת הבריאות והן מערכת החינוך נתפסו כמתפקדות טוב בעת הקורונה על ידי כ-70% מהמשיבים.

ב. תפקוד המערכות החוץ קיבוציות: הערכה הגבוהה ביותר על תפקוד בעת הקורונה

ניתנת למועצה האזורית ע"י כ-50% ומוענקת הערכה נמוכה לתפקודם של משרד הבריאות והממשלה.

ההערכה הניתנת לתפקודם של הגופים החוץ קיבוציים בעת הקורונה נמוכה יותר מאשר ההערכה הניתנת לגופים הפנים קיבוציים. יש להניח שאת הגופים הפנים קיבוציים המשיבים מכירים וחשים טוב יותר מאשר את הגופים החוץ קיבוציים.

רבות הנשים מהגברים המעריכות כטובה את רמת התיפקוד של צוות החירום הישובי, ואת הנהלת הקיבוץ. רבות הנשים (54%) מהגברים (44%) המעריכות רמת התפקוד גבוהה של המועצות האזוריות וכך גם המצב לגבי התנועה הקיבוצית – 19% מהנשים לעומת 14% של הגברים מעריכים רמת תיפקוד גבוהה שלה. גם לגבי משרד הבריאות הערכה דומה וגם ההבדלים בין המינים.

רבים המבוגרים בהשוואה לקבוצות הגיל האחרות המעריכים את רמת תפקודן של מערכות החינוך והבריאות בקיבוץ כגבוהה. וכך גם לגבי רמת תפקודם של הגופים החוץ קיבוציים.

ההשוואה בין משיבים מקיבוצים במצב כלכלי טוב למשיבים מקיבוצים במצב כלכלי לא טוב מראה שבראשונים מעריכים את רמת התיפקוד של צוותי הקיבוץ כגבוהה יותר. כך למעלה מ-70% מעריכים את צוותי הקיבוץ כבעלי תיפקוד גבוה. כך גם לגבי רמת תיפקודן של מערכת הבריאות והחינוך.

לגבי המועצה האזורית בקיבוצים במצב כלכלי טוב 54% מהמשיבים מעריכים את רמת התיפקוד כגבוהה ולגבי התנועה הקיבוצית רמת התפקוד מוערכת כגבוהה ע"י כ-20% מהמשיבים כאשר המצב הכלכלי של הקיבוץ טוב.

תחושת החוסן הקהילתי של הקיבוץ

א. הביטחון במערכת הקהילתית הסובבת: כשלושה רבעים מהמשיבים מציינים שבקיבוצים קיימת עזרה הדדית ודאגה לאחר במידה רבה וגם שקיבוצים מאורגן למצבי

חרום. כמחצית מהמשיבים סבורים שבקיבוצם קיימים יחסים טובים במידה רבה בין הקבוצות השונות וגם נותנים אמון רב במקבלי ההחלטות.

ב. **הרגשת השייכות לקהילה:** מרבית המשיבים (שלושה רבעים) מציינים שהם יכולים לסמוך על אנשים בקיבוץ שיעזרו להם בעת משבר, מסכימים עם המשפט שהם מרגישים שייכים למקום מגוריהם והם גאים במקום המגורים שלהם. שני שלישים מעריכים שהאנשים בקיבוצם יודעים מה תפקידם במצב חירום וכמחצית מהמשיבים סבורה שקיימים יחסי אמון בין הגרים בקיבוץ.

נמצאו גם הבדלים בין שני המודלים של התנהלות הקיבוץ – **השיתופי והמתחדש**. המשיבים מהמודל השיתופי בהשוואה למודל המתחדש רואים את מצב קיבוצם כטוב יותר לגבי תפקוד ההנהלה הכלכלית, ומערכת הבריאות. נתפס כפחות טוב התפקוד של הגופים החוץ קיבוציים. לגבי חוסן הקהילה בחלק מהשאלות המצב נתפס כטוב יותר בקיבוצים שיתופיים.

ג. **פגיעה כלכלית בעת הקורונה - מרבית המשיבים מציינים שלא נפגעו כלכלית** מהמגפה.

ד. **התחסנות בפני מגפת הקורונה** - רוב המשיבים התחסנו (87%) ורק מיעוט קטן – פחות מעשירית מהמשיבים - טרם החליט אם להתחסן או שהחליט לא להתחסן.

כללית בקיבוצים הפגיעה הכלכלית בעת הקורונה נמוכה יותר ומרבית החברים התחסנו מפני המגפה. המצב בקיבוצים נמצא טוב.

מחשבות בעקבות סקר דעת קהל 2021 - דני זמיר

לאחרונה התפרסם ע"י פרופ' מיכל פלגי ואליאט אורחן סקר דעת קהל 2021 בתנועה הקיבוצית. אני מעלה כאן את מחשבותיי בעקבות קריאת הסקר.

כרבע מהחברים מודאגים ממצבם ומעתידם הכלכלי

רבע מהחברים, מביעים מעט אמון בהנהלת קיבוצם ואינם מרוצים מהשפעתם בקיבוץ

קרוב למחצית (45%) סבורים שהפערים הכלכליים בין החברים, גדולים (לוח 79 בדוח הסקר).

כבר ב-2018 מצאנו, כי רוב גדול שמרוצה ממצבו, עלול להסיח את דעתנו ממייעוט בהחלט משמעותי, שנשאר מאחור.

המייעוט הזה מבטא אמון מועט או אי-אמון וניכור כלפי המערכת הקיבוצית. המייעוט הזה מחייב תשומת לב. הוא עלול לגדול ולהקצין בעת משבר.

רוב מכריע (80%) של הקיבוצניקים תומכים בעקרון של ערבות הדדית נרחבת שתועיל לקיום הקיבוץ,

אבל ב"תכליס", כמחציתם תומכים בערבות הדדית מוגבלת למדי, ועוד מחצית בעד הפרטה טוטלית של החינוך והבריאות

הנטייה לצמצום הערבות ההדדית הטוטלית הכוללת חינוך ובריאות בולטת מאד במתחדשים (55%), אבל גם בשיתופיים (28%) יש מייעוט גדול הנוטה לצמצום הזה.

סקר בקיבוצים השיתופיים-תמונת מצב דצמבר 2021 - ד"ר שלמה גץ וחנה גולדמברג

זאת השנה החמישית, שהמכון לחקר הקיבוץ מבצע סקר קצר בקיבוצים שיתופיים, על מנת לבדוק אילו שינויים חלים בהם.

בסוף 2021 יש 39 קיבוצים שיתופיים, הם מהווים 14% מכלל הקיבוצים.

לאחרונה מתפתח תת-דגם בתוך הקיבוצים השיתופיים – **הקיבוץ השיזורי**. בקיבוץ זה, המתקבלים לחברות מתנהלים לפי דגם של קיבוץ מתחדש בעוד החברים הוותיקים ממשיכים להתנהל על פי ההסדרים של הקיבוץ השיתופי. נכון לסוף 2021 חמישה קיבוצים נוהגים לפי דגם זה.

הפרטות בקיבוץ השיתופי: נבדקה מידת ה"הפרטה", כלומר העברת תקציבים לחברים למילוי צורך מסוים במקום אספקת השרות או המוצר. הסקר עוקב על התשלום עבור צריכת חשמל ומים, תשלום עבור ארוחות בחדר האוכל והאפשרות לרכישת רכב פרטי.

תשלום עבור צריכת חשמל נהוג ב-21 קיבוצים (כ-55% מכלל השיתופיים).

תשלום עבור צריכת מים יש רק בשישה קיבוצים (16%).

תשלום עבור ארוחות בחדר האוכל יש ב-21 קיבוצים (מעל למחצית הקיבוצים השיתופיים).

ב-26 קיבוצים (68%) יש אפשרות לחבר.ה לרכוש רכב פרטי.

ב-16 קיבוצים (42%) יש הפרטה של שלושת התחומים שנבדקו בסקר זה: החשמל, ארוחות והאפשרות לרכוש רכב פרטי.

ב-5 קיבוצים (פחות מ-15%) אין כלל הפרטה של תחומים אלה. בשאר הקיבוצים יש הפרטה של אחד או שניים מתוך שלושת התחומים

ב-7 מתוך 12 הקיבוצים שדנים במעבר למודל מתחדש יש הפרטה של המזון והחשמל, וניתן לחברים לרכוש רכב פרטי. בכלם יש תשלום עבור ארוחות.

המאגר הביבליוגרפי של המכון רוצה את פירסומיך

חוקרי קיבוץ והרעיון שיתופי, וחוקרי המרחב הכפרי מוזמנים לעביר למכון את רשימת הפרסומים שלהם ע"מ לשלבם במאגר הביבליוגרפי שבספריית אוניברסיטת חיפה. בהזדמנות זאת גם נפרסם אותם במידעון שלנו,

הכתובת להעברת הפרסומים, חנה גולדמברג במיל jana@research.haifa.ac.il

פעילויות מתוכננות

סקר נושאי תפקידים בקיבוצים 2022

זו הפעם השלישית שצוות מהמכון לחקר הקיבוץ עורך סקר על הניהול בקיבוץ של נושאי תפקידים מרכזיים. הראשון נערך ב-2009, השני ב-2016.

השאלון כולל רשימה של 16 תפקידים ולגבי כל אחד מהם נדרש למלא האם הוא קיים בקיבוץ, גיל, מין, מעמד, השכלה והיקף משרה של נושא התפקיד.

שאלון הסקר נשלח לקיבוצים.

את הסקר מבצעות פרופ' מיכל פלגי, אליאט אורחן, וחנה גולדמברג

מחקר על התעשייה הקיבוצית

התחלנו לקדם מחקר על התעשייה הקיבוצית, בהובלת פרופ' מיכל פלגי וד"ר יובל אשוש.

סיור של חוקרי המכון

ב-7.3 נצא לסיור של חוקרי וחוקרות המכון, למכון להווי ומועד מיסודו של מתתיהו שלם ברמת יוחנן. תדריך אותנו ד"ר נורית פיינשטיין, חברת רמת יוחנן וחברת צוות המכון להווי ומועד, שהיא גם חוקרת במכון לחקר הקיבוץ. נמשיך בטיול בנחל ציפורי.

100 לקיבוץ משמר העמק

ב-27.5 נקים מפגש במלאת 100 שנה למשמר העמק. רשמו את התאריך. כולם מוזמנים. פרטים ימסרו בהמשך.

להתראות במידעון הבא

